

ZASTOSOWANIE METOD ANALIZY OBRAZÓW W TRÓJWYMIAROWYM POZYCJONOWANIU CIAŁA PACJENTA

METHODS OF IMAGE ANALYSIS USED FOR 3-D POSITIONING OF HUMAN BODY

Robert Koprowski¹⁾, Regina Tokarczyk²⁾, Zygmunt Wróbel¹⁾

1) Zakład Komputerowych Systemów Biomedycznych, Instytut Informatyki, Wydział Informatyki i Nauki o Materiałach, Uniwersytet Śląski.

2) Zakład Fotogrametrii i Informatyki Teledetekcyjnej, Wydział Geodezji Górniczej i Inżynierii Środowiska Akademia Górniczo Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie

SŁOWA KLUCZOWE: obraz cyfrowy, analiza obrazu, sieci neuronowe, korelacja, analiza morfologiczna

STRESZCZENIE: Potrzeby rehabilitacji medycznej wymagają stworzenia prostej metody pozycjonowania ciała ludzkiego w trójwymiarowej przestrzeni. Jedną z metod wyznaczania położenia punktów charakterystycznych ciała jest metoda fotogrametryczna, wykorzystująca dwa (lub więcej) obrazy pacjenta z naniesionymi markerami. Pomierzone punkty na zdjęciach służą do zbudowania przestrzennego modelu i za pomocą punktów dostosowania umieszczenia go w układzie odniesienia. Fotogrametryczny system do pomiaru w 3D punktów ciała ludzkiego opracowany w Zakładzie Fotogrametrii i Informatyki Teledetekcyjnej WGGiŚ AGH w Krakowie wymaga pomiaru na zdjęciach cyfrowych wybranych miejsc ciała ludzkiego, sygnalizowanych styropianowymi kulkami-markerami oraz środków źrenic oczu. W ramach automatyzacji systemu prowadzone są badania nad metodami detekcji i pomiaru trzech grup punktów: fotopunktów, markerów na pacjencie oraz źrenic oczu. Niniejsze opracowanie dotyczy metody automatycznego pomiaru trzeciej grupy punktów pomiarowych. Opracowana metoda detekcji źrenic oczu wymaga zrealizowania celów cząstkowych: detekcji markerów na ciele pacjenta, segmentacji obrazu ciała dla wykrycia głowy i rejonu oczu i wreszcie wykrycia i pomiaru środków źrenic. Pierwszy z celów osiągnięto wykorzystując metodę korelacji krzyżowej. Do wykrycia rejonu oczu wykorzystano analizę skupień zbioru współrzędnych metodą k najbliższych sąsiadów. Dalsze przybliżenie rejonu oczu osiągnięto wykorzystując analizę statystyczną dużej ilości zdjęć pacjentów dla wyznaczenia współczynnika kryterium rejonizacji. Metodyka wyznaczania położenia oczu, centralnych punktów położenia źrenic została oparta na sieciach neuronowych ze wsteczną propagacją błędów. Uzyskana dokładność metody została oceniona na poziomie około 1 piksela, jej skuteczność w znacznej mierze zależy od prawidłowej detekcji markerów na ciele pacjenta.

1. WSTĘP

Potrzeby rehabilitacji medycznej wymagają stworzenia prostej metody pozycjonowania ciała ludzkiego w przestrzeni trójwymiarowej. Metody tego typu analizy są szeroko rozpowszechnione i nie stwarzają większych problemów przy ich implementacji

i codziennym stosowaniu w praktyce medycznej. Jednak bez względu na sposób i metodę analizy postawy całość zagadnienia sprowadza się do prostej wizualizacji ułożenia poszczególnych punktów charakterystycznych pacjenta w przestrzeni 3D. Ocena, zazwyczaj przemieszczenia względnego oraz asymetrii tych punktów stanowi miarodajną cechę odchylenia postawy ciała od stanu normy.

Jedną z metod wyznaczania położenia punktów charakterystycznych jest metoda fotogrametryczna, wykorzystująca dwa (lub więcej) obrazy pacjenta z naniesionymi markerami. Pomierzone punkty na zdjęciach służą do zbudowania przestrzennego modelu i za pomocą punktów dostosowania umieszczenia go w układzie odniesienia. Fotogrametryczny system do pomiaru w 3D punktów ciała ludzkiego opracowany w Zakładzie Fotogrametrii i Informatyki Teledetekcyjnej WGGiIŚ AGH w Krakowie (Tokarczyk *et al.*, 1999) wymaga pomiaru na zdjęciach cyfrowych wybranych miejsc ciała ludzkiego, sygnalizowanych styropianowymi kulkami-markerami oraz źrenic oczu, których tymi markerami oczywiście nie da się sygnalizować. Obrazy cyfrowe uzyskuje się za pomocą dwu kompaktowych aparatów fotograficznych typu *free focus*.

2. CEL PRACY

Zaproponowanie i weryfikacja własności oraz cech metrologicznych metody automatycznej analizy i detekcji punktów charakterystycznych ciała ludzkiego na podstawie obrazu w świetle widzialnym. Cele częściowe:

- wyznaczenie położenia punktów charakterystycznych na ciele pacjenta (markerów),
- wyznaczenie położenia oczu.

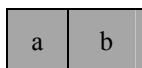
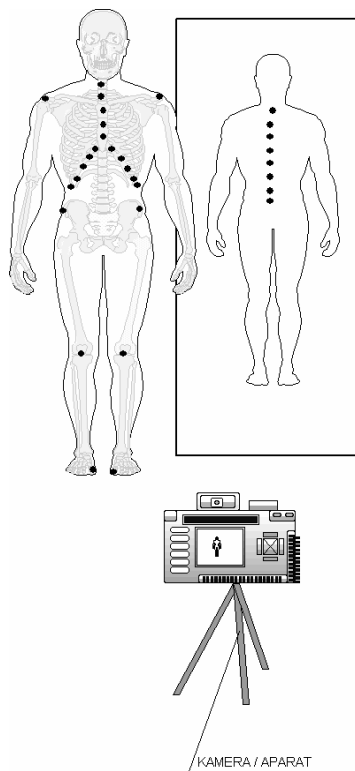
Opracowana metoda jest w pełni automatyczna, umożliwiającą uzyskanie poprawnych rezultatów.

3. METODYKA PRZEPROWADZANIA POMIARÓW

Analiza i algorytm segmentacji punktów charakterystycznych jest ściśle powiązana z akwizycją obrazu. W tym przypadku najskuteczniejszą, w sensie łatwości w jej obróbce, okazała się metoda zaznaczania punktów markerami w postaci kulek styropianowych. Otrzymane przykładowe zdjęcie L_{RGB} pokazano na rysunku 1 b).

Zarówno położenie jak też liczba markerów jest uzależniona od stopnia patologii pacjenta oraz możliwości precyzyjnej oceny charakterystycznego miejsca na jego ciele. Z tego powodu oraz ze względu na konieczność stworzenia algorytmu analizującego obraz w pełni automatycznie niezbędne okazało się przyjęcie następujących założeń:

- Przeważająca liczba markerów w rzucie na oś Ox (za którą uważa się oś poziomą macierzy obrazu) występuje w dwóch miejscach (projekcja przednia oraz odbicie pacjenta w lustrze) w miejscu położenia kręgosłupa. Zakłada się jednocześnie, że boczne skrzywienie kręgosłupa nie przekracza IV stopnia.

Rys. 1. Akwizycja obrazu a) schemat poglądowy przebiegu wykonywania pomiaru, b) uzyskany obraz L_{RGB} z znacznymi markerami.

- Kąt ustawienia aparatu cyfrowego względem pacjenta umożliwia pozyskanie w tym samym czasie obrazu w projekcji przedniej oraz odbicia tyłu pacjenta w lustrze.
- Wielkość markerów a tym samym rozdzielczość obrazu jest na tyle duża, że pojedynczy marker ma pole powierzchni nie mniejsze niż 4 piksele i jest koloru białego (lub w innym jednolitym kolorze).
- Pacjent ma założoną czarną opaskę na czoło, której powierzchnia obejmuje nie mniej niż 10 % całkowitej powierzchni głowy w analizowanej projekcji.

3. DETEKcja PUNKTÓW CHARAKTERYSTYCZNYCH

3.1. Analiza wstępna

Ze względu na charakter markerów tj. ich niezmienny kształt bez względu na kąt rzutowania (rozміszczenie kamery) zaproponowano metodę detekcji opartą o korelację wzajemną $L_{CORR}(m,n,k)$ (gdzie m- wiersz, kolumna, k – składowa R, G lub B) tj.:

$$L_{CORR}(m, n) = \sum_{k=1}^3 \left[\frac{\sum_{m_F=1}^{M_F} \sum_{n_F=1}^{N_F} (L_{F\_RGB}(m_F, n_F, k) - \overline{L_{RGB}}) (H1(m_F, n_F) - \overline{H1})}{\sqrt{\left(\sum_{m_F=1}^{M_F} \sum_{n_F=1}^{N_F} (L_{F\_RGB}(m_F, n_F, k) - \overline{L_{RGB}})^2 \right) \left(\sum_{m_F=1}^{M_F} \sum_{n_F=1}^{N_F} (H1(m_F, n_F) - \overline{H1})^2 \right)}} \right] \quad (1)$$

gdzie:

$$\overline{L_{F\_RGB}} = \frac{1}{M_F \cdot N_F} \sum_{m_F=1}^{M_F} \sum_{n_F=1}^{N_F} L_{F\_RGB}(m_F, n_F, k) \quad (2)$$

$$\overline{H1} = \frac{1}{M_F \cdot N_F} \sum_{m_F=1}^{M_F} \sum_{n_F=1}^{N_F} H1(m_F, n_F) \quad (3)$$

M_F, N_F - liczba wierszy i kolumn zarówno maski H1 jak też analizowanego fragmentu obrazu L_{RGB} (z definicji mająca tą samą liczbę wierszy i kolumn)

H1 - maska.

Kolejnym etapem pozyskania wstępnych rezultatów jest progowanie otrzymanego obrazu L_{CORR} a następnie etykietowanie i obliczanie środka ciężkości. Ze względu jednak na małą rozdzielczość obrazu oraz błędy wprowadzane w czasie akwizycji markery widoczne na obrazie L_{RGB} nie są tej samej jasności, przez co algorytm nie wykrywa w praktyce ok. 20% markerów. W związku z tym dokonano pierwszej modyfikacji polegającej na zmianie kryterium rozpoznawania markerów.

3.2. Automatyczna lokalizacja markerów

Przynosząca oczekiwane rezultaty (prawidłowe wyznaczenie ok. 99% markerów) metoda została oparta o elementy analizy morfologicznej (Lee *et al.*, 2002), (Min *et al.*, 2004), (Park *et al.*, 2000). Obraz wejściowy L_{RGB} został poddany operacji dylatacji elementem kwadratowym strukturalnym o rozmiarze $M_{SE1} \times N_{SE1} = 3 \times 3$ dla każdej składowej RGB tj. w uproszczeniu:

$$L_{ERGB}(m, n, k) = \min_{m, n \in SE1} (L_{RGB}(m, n, k)) \quad (4)$$

Dla $k=1, 2$ i 3 (kolejne składowe RGB)

Następnie przeprowadzono konwersję otrzymanego obrazu L_{ERGB} do obrazu z poziomami szarości L_{GRAY} wykorzystując zależność.:

$$L_{\text{GRAY}}(m,n) = [0.2989 \ 0.5870 \ 0.1140] \cdot \begin{bmatrix} L_{\text{ERGB}}(m,n,1) \\ L_{\text{ERGB}}(m,n,2) \\ L_{\text{ERGB}}(m,n,3) \end{bmatrix} \quad (5)$$

Otrzymany obraz w poziomach szarości został dalej poddany operacji detekcji wzorców wykorzystując operacje otwarcia elementem strukturalnym SE2 tj.:

$$L_{\text{WZRGAY}}(m,n,k) = \min \left(L_{\text{GRAY}}(m,n) - \max_{m,n \in \text{SE2}} \left(\min_{m,n \in \text{SE2}} (L_{\text{GRAY}}(m,n)) \right) \right) \quad (6)$$

Gdzie SE2 – element strukturalny o rozmiarze $M_{\text{SE2}} \times N_{\text{SE2}} = 6 \times 6$ dobrany arbitralnie na podstawie liczby pikseli przedstawiających marker. Ostatnim etapem przed progowaniem wartości jest obliczenie korelacji zgodnie z zależnością (1) dla maski H2 otrzymując obraz L_{CORR} . Uzyskano wyniki w postaci obrazu L_{CORR} oraz obrazu L_{BIN} powstałego w wyniku progowania L_{CORR} . Progowanie obrazu L_{CORR} przeprowadzono zgodnie z typową metodą binaryzacji tj.:

$$L_{\text{BIN}}(m,n) = L_{\text{CORR}}(m,n) > p_r \quad (7)$$

gdzie p_r jest progiem binaryzacji ustalonym doświadczalnie na 35. Próg ten nie może być ustalany automatycznie wykorzystując np. zależności N Otsu czy też inne wskaźniki statystyczne, ponieważ informacje zawarte w obrazie L_{CORR} ściśle są powiązane ze stopniem dopasowania wzorca.

Utworzona macierz zawierająca informacje nt. współrzędnych położenia markerów oraz ich identyfikatora zostaje dalej wykorzystywana do zgrubnego i dokładnego umiejscowienia obszaru położenia oczu.

Dokładność wyznaczania markerów została oszacowana na poziomie ± 1 piksela.

4. DETEKcja POŁOŻENIA OCZU

Algorytmy detekcji oczu na obrazach pozyskanych w świetle widzialnym są przedmiotem badań specjalistów od wielu lat (Ai *et al.*, 2002), (Caetano *et al.*, 2001), (Chang *et al.*, 2000), (Gandhi, 2004), (Gejuš *et al.*, 2003), (Hjelmas *et al.*, 2001), (Ma *et al.*, 2002), (Sahbi *et al.*, 2002), (Tian *et al.*, 2001), (Tian *et al.*, 2002).

Metody te opierają się w przeważającej części na dwóch algorytmach: wykorzystujących cechy geometryczne położenia oczu względem innych części głowy (Viola *et al.*, 2004) oraz ciała (Viola *et al.*, 2001), oraz metody bazujące na cechach statystycznych (Caetano *et al.*, 2001), (Jianfeng, 2004), (Tzouveli *et al.*, 2005), (Verschae *et al.*, 2003) i sieciach neuronowych (Zhou, 2002). Obie grupy algorytmów przynoszą

oczekiwane rezultaty w ściśle określonych warunkach akwizycji obrazu (Hsu *et al.*, 2002), (Hsu *et al.*, 2004), (Wong *et al.*, 2003), (Zhang *et al.*, 2003).

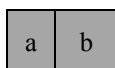
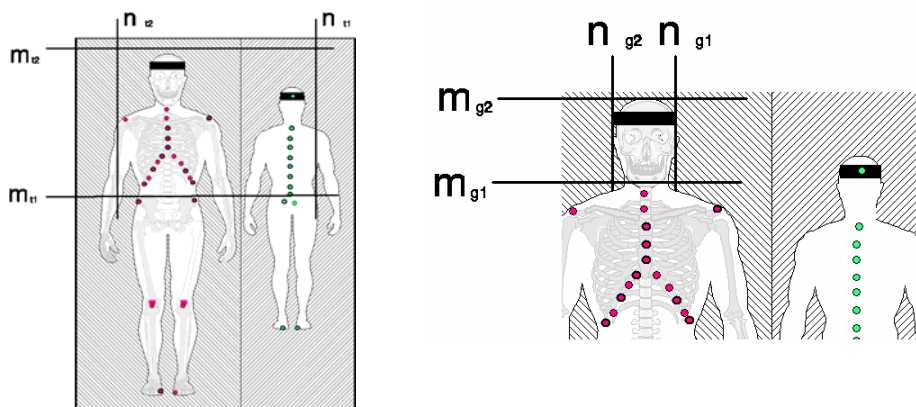
Poniżej opisano praktyczną realizację wybranego podejścia hybrydowego, wykorzystującego zarówno podejście algorytmiczne jak też, w ostatnim etapie, sieci neuronowe.

4.1. Obszar położenia oczu

Ze względu na specyfikę analizowanego obrazu, dla wyznaczenia oczu zaproponowano podejście, które wstępnie ogranicza obszar poszukiwań. W tym celu, na podstawie przedstawionych założeń, dokonano analizy skupień zbioru współrzędnych p_a metodą k najbliższych sąsiadów (kNN – k-Nearest Neighbor) (Spath *et al.*, 1985). Otrzymane rezultaty pozwalają na podział na dwa zbiory p_{a1} i p_{a2} zawierające informacje o położeniu (współrzędnych) markerów przedniej i tylnej części ciała.

Klasyfikator z estymatorem k najbliższych sąsiadów został zastosowany dla jednowymiarowego wektora cech (dla współrzędnych x – drugiej kolumny macierzy p_a). Ze względu na postać wektora cech oraz metodykę jego pozyskania przyjęto podział na dwie klasy – 2NN gdzie $k=2$. Przyjęto metrykę euklidesową jako metodę pomiaru odległości między cechami a obliczonym położeniem środków klas ($m_{k1, n_{k1}}$) i ($m_{k2, n_{k2}}$).

Proces uczenia rozpoczynano wstępnym wyborem położenia środków klas następującymi metodami: losową, wstępną klasyfikację pochłaniającą 10% czasu klasyfikacji całkowitej oraz metodą losowego wstępnego doboru położenia środków klas. Otrzymane wyniki klasyfikacji pokazano na rysunku 2.

Rys. 2. Obraz wejściowy L_{RGB} z zaznaczonym wynikiem klasyfikacji metoda kNN oraz obliczony na tej podstawie obszar zawierający górną część tułowia

Na tej podstawie oraz przyjętych założeń dotyczących konieczności występowania przeważającej części punktów położonych w dwóch obszarach w rzucie na oś 0x (miarodanych w stosunku do położenia kręgosłupa względem tej osi) wyznaczono obszar górnej części tułowia, będący funkcją stałej c_t , przyjętej na podstawie analizy ok. 1000 obrazów na poziomie 0.2.

Kolejnym etapem jest lokalne przybliżenie położenia oczu, które wykorzystuje przedstawione powyżej obliczenia oraz jedno z założeń związane z faktem występowania czarnej opaski.

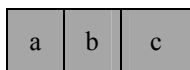
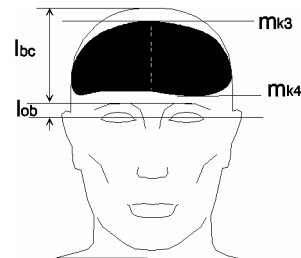
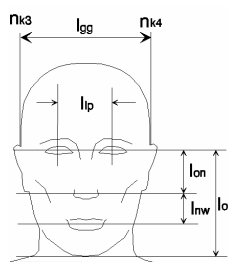
Opaska została jednoznacznie oddzielona od pozostałej treści obrazu na podstawie kryterium uwzględniającego następujące cechy:

- kolor czarny,
- powierzchnia przeważająca (być może największa na scenie),
- niewielki współczynnik kształtu.

Cechy te umożliwiły konstrukcję kryterium Q w postaci:

$$Q^{(i)} = \frac{\sqrt{P^{(i)}}}{m^{(i)} \cdot (P_k^{(i)})^{\frac{1}{c_q}}} \quad (8)$$

- gdzie : $P^{(i)}$ - pole powierzchni kolejnych obiektów,
- c_q - stała równa 6,
- $P_k^{(i)}$ - pole powierzchni konturu .

Rys. 3. Fragment obrazu $L_{RGB}(m_{g1}:m_{g2},n_{g1}:n_{g2})$ wejściowego obejmujący zakres przybliżenia lokalnego położenia oczu z znaczonego obszarem obejmującym opaskę a) oraz rysunki poglądowe wykorzystanych do tego celu proporcji między poszczególnymi częściami twarzy

Maksymalna wartość kryterium Q występuje dla wszystkich 1000 przypadków dla opaski pacjenta widocznej w projekcji przedniej. Przedstawione zatem kryterium jest

wystarczające i w wyniku jego stosowania otrzymuje się poprawne wyniki dla wszystkich analizowanych obrazów.

Zgodnie z przyjętą symboliką przedstawiona na rysunku 3. b) i c) można przedstawić proporcje głowy w sposób następujący (tabela 1):

Tabela. 1. Średnia proporcja charakterystycznych punktów na głowie

Proporcja	5c	50c	95c	średnia±std
l_{ob}/l_{lp}	0.20	0.21	0.18	0.19±0.02
l_{gg}/l_{lp}	2.54	2.41	2.34	2.43±0.1
l_{ot}/l_{lp}	1.91	1.87	1.90	1.89±0.02
l_{bc}/l_{lp}	1.55	1.51	1.50	1.52±0.03

gdzie: std – odchylenie standardowe średniej (standard deviation).

Na podstawie przedstawionych obliczeń i proporcji można oszacować przedział, w którym są położone oczy pacjenta.

Wynik tego etapu przybliżenia położenia oczu na scenie jest wystarczający do zastosowania ostatniego etapu opisywanego algorytmu, wyznaczającego dokładnie położenie oczu.

4.2. Wyznaczanie położenia oczu

Metodyka wyznaczania położenia oczu, centralnych punktów położenia źrenic oczu patrzących na daleki horyzont (lub centralnych punktów gałek ocznych dla pacjentów z zezem), została oparta na sieciach neuronowych ze wsteczną propagacją błędów. Dla obrazu monochromatycznego zawierającego głowę $L_{GRAY}=L_{RGB}(m_{g1}:m_{g2},n_{g1}:n_{g2})$ została przeprowadzona operacja normalizacji obrazu do pełnego przedziału wartości nasycenia.

Następnie został wyznaczony gradient L_{GRADY} w osi 0y obrazu L_{GRAY} $\left(\frac{\partial L_{GRAY}}{\partial y}\right)$. Wybór

tej osi jest właściwy ze względu na cechy charakterystyczne konturu oka najlepiej widoczne dla wspomnianej osi 0y.

Ciąg uczący stworzono zaznaczając ręcznie obszary o rozdzielczości $(M_o/4) \times (N_o/4)$ stanowiące stały rozmiar w stosunku do rozmiaru obrazu L_{GRADY} głowy zawierający oko lewe i prawe. Operator wskazując środek położenia oczu jako parę współrzędnych m_l, n_l dla oka lewego i odpowiednio m_p, n_p dla oka prawego tworzył dwa fragmenty $L_{GRADY}^{(l)}$ i $L_{GRADY}^{(p)}$ obrazu L_{GRADY} jako:

$$L_{GRADY}^{(l)}\left(m - m_l + \frac{M_o}{8} + 1, n - n_l + \frac{N_o}{8} + 1\right) = L_{GRADY}(m, n) \quad \text{dla} \quad \begin{matrix} m \in \left(m_l - \frac{M_o}{8}, m_l + \frac{M_o}{8}\right) \\ n \in \left(n_l - \frac{N_o}{8}, n_l + \frac{N_o}{8}\right) \end{matrix}$$

(9)

Oraz analogicznie dla oka prawego:

$$L_{\text{GRADY}}^{(p)}\left(m - m_p + \frac{M_o}{8} + 1, n - n_p + \frac{N_o}{8} + 1\right) = L_{\text{GRADY}}(m, n) \quad \text{dla} \quad \begin{aligned} m &\in \left(m_p - \frac{M_o}{8}, m_p + \frac{M_o}{8}\right) \\ n &\in \left(n_p - \frac{N_o}{8}, n_p + \frac{N_o}{8}\right) \end{aligned}$$

(10)

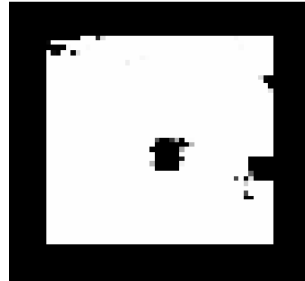
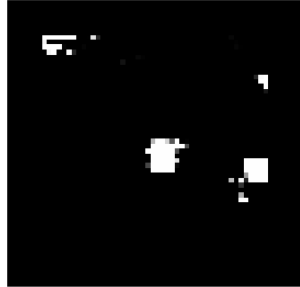
Możliwe zmiany położenia obrazu oka w $L_{\text{GRADY}}^{(l)}$ i $L_{\text{GRADY}}^{(p)}$ wyeliminowano tworząc dodatkowe obrazy $L_{\text{GRADY}}^{(l)}$ w promieniu ± 2 piksele w osi 0y oraz ± 2 piksele w osi 0x eliminując te obszary, które mogłyby wychodzić poza obraz. $L_{\text{GRADY}}^{(l)}$. Powstałe w ten sposób fragmenty obrazu L_{GRAY} nazwano dalej jako $L_{\text{GRADY}}^{(i)}$ gdzie i oznacza numer fragmentu obrazu.

Przyjmując zatem przykładowo, że obraz wejściowy L_{GRADY} jest o rozdzielczości 100x80 pikseli oraz że operator zaznaczył oko prawe i lewe tworząc tym samym parę m_l, n_l i m_p, n_p otrzymuje się 25 obrazów o rozdzielczości $M_o \times N_o = 25 \times 20$ pikseli.

Na podstawie tego przykładu widać, że rozmiar wektora uczącego zawierającego oko jest znacznie mniejszy (zawiera ok. 7% pikseli obrazu wejściowego) od wektora nie zawierającego oka. Ponieważ najlepsze rezultaty są otrzymywane przy uczeniu sieci ciągiem uczącym zawierającym tyle samo obrazów przedstawiających oko ludzkie co ich nie przedstawiających, to ciąg uczący zmodyfikowano następująco:

- utworzono zestaw obrazów $L_{\text{GRADY}}^{(i)}$ zawierających oko (ok. 25 obrazów dla każdego pacjenta),
- utworzono zestaw obrazów $L_{\text{GRADY}}^{(i)}$ nie zawierających oka ludzkiego. Losowo wybrano obrazy nie zawierające oka tak, by ich liczba była zgodna z liczbą obrazów zawierających oko,
- utworzono ciąg wyjściowy dla dwóch wyjść takich, że jedno z wyjść wskazywało na obecność oka (0-falsz, 1-prawda) natomiast drugie wskazywało na brak oka w obrazie $L_{\text{GRADY}}^{(i)}$,
- uczono sieć neuronową losując dla pierwszej iteracji wartości wag,
- przeprowadzono 3000 (lub testowo 5000) iteracji,
- testując sieć wybrano te przypadki z ciągu uczącego, które sieć rozpoznała nieprawidłowo,
- utworzono zestaw obrazów nie zawierających oka z obrazów nieprawidłowo rozpoznanych, dobierając brakującą resztę z pozostałych obrazów jeszcze nie biorących udziału w uczeniu,
- przeprowadzono taki proces 60-cio krotnie (czyli sumarycznie 3000*60 epok) modyfikując co 3000 iteracji ciąg uczący.

Przedstawione zależności wykorzystano przy tworzeniu ciągu uczącego dla sieci ze wsteczną propagacją błędów, zawierającą odpowiednio od 10 do 100 neuronów w warstwie ukrytej typu 'logsig' oraz jedną, dwie lub trzy warstwy ukryte.

Rys.4. Przykładowe obrazy wyjściowe z sieci neuronowych. Po prawej wskazujące na położenie oka, po lewej niewskazujące na położenia oka.

Rys. 5. Przykładowe obrazy będące wynikami omawianych powyżej kolejnych etapów działania algorytmu. Obraz wejściowy z zaznaczonymi automatycznie markerami na przedniej i tylnej części ciała człowieka, wydzielenie czarnej opaski oraz wyniki działania sieci neuronowej wykorzystującej algorytm poprawy jakości rozpoznawania.

Korekta położenia oczu obejmowała wykorzystanie operacji indeksacji. Każdy j -ty obiekt (będący wydzielonym obiektem binarnym w wyniku indeksacji) oznaczono dalej jako $L_{\text{BIN}}^{(j)}$. Następnie pozostawiono wszystkie te obiekty, które posiadały największą powierzchnię. Otrzymane wartości j' i j'' pokazano na obrazach L_{GRAY} w formie nałożonych $L_{\text{BIN}}^{(j')}$, $L_{\text{BIN}}^{(j'')}$ oraz ich środki ciężkości $m_s^{j'}$, $n_s^{j'}$ oraz $m_s^{j''}$, $n_s^{j''}$.

Dla sieci neuronowej z 20 neuronami w warstwie ukrytej uzyskano 10% błędnych rozpoznań dla 20 obrazów L_{GRAY} poddawanych procesowi rozpoznania.

By zminimalizować ilość błędnych rozpoznań można zdefiniować kryterium jakości rozpoznania, którego miarą dla danego fragmentu $L_{\text{GRAY}}^{(j)}$ jest największa znormalizowana powierzchnia $L_{\text{BIN}}^{(j)}$ i największa wartość wyjściowa z sieci. W praktyce dla 20 obrazów L_{GRAY} uzyskano ok. 3% błędnych rozpoznań. Jakość uzyskanych rozpoznań dla różnych ilości neuronów w warstwie ukrytej nieznacznie wpływa na wynik (rys.4 i 5).

Z analizy błędu uczenia sieci oraz zgodnie z literaturą (Lee, 2002) wynika, iż najbardziej optymalne rezultaty uzyskuje się dla $k=2000$ iteracji przy 10 neuronach w warstwie ukrytej.

5. PODSUMOWANIE

Wykorzystane metody przetwarzania i analizy obrazów pozwalają na wykrycie i pomiar źrenicy oczu ludzkich. Metoda wykorzystuje automatyczną detekcję markerów na ciele pacjenta, co jest też celem pomiaru. Dokładność pomiaru oczu jest na poziomie jednego piksela i jest dokładnością wystarczającą. Przedstawiona metodyka i tok postępowania znajdzie praktyczne zastosowanie przy przeprowadzanych pomiarach stopnia wady postawy.

6. LITERATURA

- Ai H., Ying L., Xu G., 2002. A Subspace Approach to Face Detection with Support Vector machines, *Proc. IEEE Int'l Conf. on Pattern Recognition*.
- Caetano, T. S., Barone, D.A.C., 2001. A Probabilistic Model for the Human Skin Color, *Proceedings of ICIAP2001 - IEEE International Conference on Image Analysis and Processing*, pp. 279-283, Palermo, Italy.
- Chang H., Robes U., 2000. Face detection, <http://www-cs-students.stanford.edu/~robles/ee368/main.html>
- Gandhi M., 2004.. *A Method for Automatic Synthesis of Aged Human Facial Images*, *Master Thesis*, McGill University.
- Gejuš P., Šperka M., 2003. Face tracking in color video sequences, *Proceedings of SCCG 2003*, pp. 268-273, Budmerice, Slovakia.
- Hjelmas E., Low B.K., 2001. Face Detection: A Survey, *CVIU*, 83, pp236-274.
- Hsu R., Abdel-Mottaleb M., Anil K., 2002. Face Detection in Color Images, *IEEE transactions on pattern analysis and machine intelligence*, vol 24, NOS, pp 696-706.
- Hsu R.L., Jain A.K., 2002. Face Detection in Color Images, *IEEE transactions on Pattern analysis and machine intelligence*, vol 24, No.1. pp. 34-58.

- IEEE transactions on Pattern analysis and machine intelligence*, vol 24, No.5, pp 696-718.
- Hsu R.L., Jain A.K., 2004. Image Processing, pp. 597-600, *ECCV's 2002 Workshop on Biometric Authentication*.
- Jianfeng R., Lei G., 2004. Applying mixed Gaussian skin models to the automatic face detection, *IEEE Workshop on Machine Learning for Signal Processing*.
- Kadoury S., 2005. *Face Detection Using Locally Linear Embedding, a thesis*. Department of Electrical and Computer Engineering McGill University, Montreal, Canada.
- Koprowski R., Wróbel Z., 2006. Właściwości wybranych typów sieci neuronowych wykorzystywanych do detekcji oczu pacjenta, wysłane na Konferencję: Opracowania cyfrowe w Fotogrametrii, Teledetekcji i GIS.
- Lee J.Y., Yoo S.I., 2002. An Elliptical Boundary Model for Skin Color Detection, *The 2002 International Conference on Imaging Science, Systems, and Technology*, Las Vegas, USA.
- Ma Y., Ding X., 2002. Face Detection Based on Hierarchical Support Vector Machines, *Proc. IEEE Int'l Conf. on Pattern Recognition*.
- Min J., Flynn P., Bowyer K., 2004. *Assessment of time dependency in face recognition*, TR-04-12, University of Notre Dame.
- Park M., Park Ch., 2000. Algorithm for detecting human faces based on convex-hull, Yonsei University 134, Shinchon-dong, Seodemun-gu, Seoul, Korea Division of Information Communication Engineering, Paichai University 439-6, Doma Dong Seo-ku, Taejon, 302-735, Korea Recognition, vol, 33, no 9, pp 1525-1539.
- Sahbi, H., Boujemaa, N., 2002. *Coarse-to-fine face detection based on skin color adaption. Spatial Histogram Features for Face Detection in Color Images*. Hongming Zhang and Debin Zhao Department of Computer Science and Engineering, Harbin Institute of Technology.
- Spath, H., 1985. *Cluster Dissection and Analysis: Theory, FORTRAN Programs, Examples*, translated by J. Goldschmidt, Halsted Press, New York, , 226 pp.
- Tian Y., Kanade L., Cohn J. F., 2001. *Recognizing Facial Actions by Combining Geometric Features and Regional Appearance Patterns*, CMU-RI-TR-01-0, Robotics Institute, CMU.
- Tian Y., Kanade T., Cohn J. F., 2002. Evaluation of Gabor-Wavelets Based Facial Action Unit Recognition in Image Sequences of Increasing Complexity, *Proc. of the 5th Int. Conf. On Automatic Face and Gesture Recognition*, pp. 229–234.
- Tokarczyk R., Mikrut S., 1999. Fotogrametryczny system cyfrowy bliskiego zasięgu do pomiarów ciała ludzkiego dla potrzeb rehabilitacji leczniczej, *Archiwum Fotogrametrii, Kartografii i Teledetekcji*, Vol.9.
- Tokarczyk R., 2005. Fotogrametria cyfrowa w zastosowaniach medycznych do pomiaru ciała ludzkiego - przegląd i tendencje rozwojowe systemów pomiarowych, *Geodezja, Kartografija i Aerofotoznimannia, Mizbidomczij Naukowo-Tehnicznij Zbornik*, Wipusk 66.
- Tzouveli P., Ntalianis K., Tsapatsoulis N., Kollias S., 2005. Automatic Face Region Watermarking Using Qualified Significant Wavelet Trees, *Electrical And Computer Engineering Department, National Technical University Of Athens*, Athens, Greece.
- Verschae R. Ruiz-del-Solar J., 2003. A Hybrid Face Detector based on an Asymmetrical Adaboost Cascade Detector and a Wavelet-Bayesian-Detector, *Int'l Work-Conf. on Artificial and Natural Neural Networks*, pp. 742-749.
- Viola P., Jones M., 2001. Rapid Object Detection using a Boosted Cascade of Simple Features, *Proc. Of CVPR*, Vol. I, pp. 511-518.
- Viola P., Jones M., 2004. Robust Real-Time Face Detection, *Int. J. of Computer Vision*, Vol. 57, No. 2, pp. 137–154,

Wong K.-W. , Lam K.-M., Siu W.-C., 2003. *A robust scheme for live detection of human faces in colour images*, *Signal Process.: Image Commun.* 18 (2) pp 103–114.

Zhang L., Samaras D., 2003. *Face Recognition under Variable Lighting using Harmonic Image Exemplars*, roc. of CVPR,

Zhou S., Krueger V., Chellappa R., 2002. *Face Recognition from Video: A Condensation Approach*, *Proc. of the 5th IEEE Int. Conf. on Automatic Face and Gesture Recognition*, pp. 221–226.

Opracowanie wykonane w ramach grantu KBN nr 4 T12E 05227

METHODS OF IMAGE ANALYSIS USED FOR 3-D POSITIONING OF HUMAN BODY

KEY WORDS: digital image, image analysis, neuron networks, correlation, morphological analysis

Summary

Needs of medical rehabilitation requires creation of a simple method for positioning of a human body in 3-D space. The method of posture analysis consists in simple visualization of particular characteristic points of patient body. Usually the assessment of relative displacement and asymmetry of these points are reliable measure of body posture deviation in state of pathology. One of the method of determining position of characteristic points is a photogrammetric method, which use two (or more) images of a patient with attached special markers. The points measured on images are used to create a spatial model and basing on control points position it in reference system. The photogrammetric system for measuring in 3-D points located on human body has been developed in Department of Photogrammetry and Remote Sensing Informatics, Technical University – AGH, Kraków. In the system, on digital images (taken with two compact digital cameras of free focus type), the special markers (light foamed polystyrene balls) located on chosen points of human body and center of eye pupil are measured. To make the system more automatic the research is carried on to automatically detect and measure the three following group of points: control points, marker located on human body and eye pupil. In this paper the method of automatic measurement of last group of points is considered. The developed method of eye pupil detection requires achieving the following goals: detection of markers located on human body, segmentation of body image to detect a head, approximate eye localization and finally the measurement of a pupil center. The first goal has been achieved by using the cross correlation method. The localization of eyes was done by analysis of coordinates set concentration by k nearest neighbors. The achieved results were divided into two sets pa_1 and pa_2 , which consist information on position of markers located on front and back sides of body. The further approximation of eye location has been achieved using statistical analysis of many images to determine coefficient as criterion for region membership. The methodology of determination of eye position, and pupil center were based on neuron network with backward error propagation. The achieved accuracy was estimated as 1 pixel, but efficiency strongly depends on proper detection of the markers located on patient body.